

แนวทางการพัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วมเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

Guidelines for Capacity Development and Community-Based Cultural Tourism Management in Tambon Ban Ruean, Pasang District, Lamphun Province

สุวิภา จำปาวัลย์^{1/} และธัญญา พรหมบุรมย์^{2/}
Suwipa Champawan^{1/} and Tanya Promburom^{2/}

Abstract: This research aims to explore the potential and the relevant knowledge on local history and culture for developing a participatory community-based tourism organization and comprehensive management mechanisms under the implementation of Tambon Ban Ruean Tourism Committee. Methodologically, it involved the compilation of information on local history and culture; development of a manual for community-based tourism management; organization of participatory learning activities for the community in such formats as brainstorming session, field study, workshop to provide knowledge on comprehensive tourism management, joint determination of tour routes, junior tour guide training for local youth, joint determination of tourism activities, and conducting trial tour program; assessment of the potential of various tourist attractions by involving both local and external visitors in the trial tour program for their evaluation; submission of the evaluation report to Tambon Ban Ruean Tourism Committee for its planning decision on improvement of tourist attractions and local tourism management. Finally, the research results have been made available for publicity and for use as basis for establishing cooperative network among the local communities and relevant agencies and organizations in government and private sectors to foster the capacity development and the implementation of community-based tourism management.

Keywords: Historical site and cultural tourism, community participation, tourism management

^{1/}สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50200

^{1/}Social Research Institute, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200, Thailand

^{2/}คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50200

^{2/}Faculty of Business Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200, Thailand

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและพัฒนาความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการจัดการท่องเที่ยวแบบครบวงจร โดยชุมชนมีส่วนร่วม ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม จัดทำเอกสารคู่มือประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ประชุมระดมสมอง ศึกษาดูงาน และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแบบครบวงจร รวมทั้งการจัดเส้นทางท่องเที่ยว อบรมยุวมัคคุเทศก์ ในท้องถิ่น กำหนดกิจกรรมท่องเที่ยว การทดลองนำเที่ยว การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการนำกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกชุมชน ร่วมทดลองและประเมินผลการท่องเที่ยว เพื่อให้คณะกรรมการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือนสามารถนำผลการประเมินนั้นมาพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว และการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยผลการวิจัยได้เผยแพร่เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนได้

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ชุมชนมีส่วนร่วม การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

คำนำ

แหล่งโบราณสถาน ในตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนา โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน สำนักศิลปากรที่ 8 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเรือน ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว และแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในระดับประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ.2548 ได้เริ่มทำการขุดเปิดแหล่งโบราณสถานวัดเกาะกลาง (เพ็ญสุภา, 2550) เนินเศรษฐีอินตา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ใหม่ด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม และโบราณคดี (ปิ่นเพชร, 2545) พร้อมจัดโครงการ และกิจกรรม ณ แหล่งโบราณสถาน เช่น โครงการนักโบราณคดีน้อย โครงการยุวมัคคุเทศก์ ส่วนการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น แหล่งโบราณสถานในตำบลบ้านเรือนยังไม่เป็นที่รู้จักของในวงกว้างและชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวอย่างชัดเจน

ปัญหาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน พบว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนมีน้อย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549) จากการศึกษาขาดแหล่งบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ไม่สามารถรองรับต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน การพัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมจึงเป็นสาเหตุสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนที่มีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวของตำบลบ้านเรือน ทั้งแหล่งโบราณสถาน แหล่งเรียนรู้ด้าน

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม แหล่งงานหัตถกรรม แหล่งอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มอญ และของซึ่งชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้ และมีความต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป (ชลอศรี, 2546)

งานวิจัยนี้แบ่งการดำเนินงานเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน แหล่งโบราณสถาน แหล่งหัตถกรรม ตลอดจนองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน และนักวิจัย ส่วนที่สองมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในท้องถิ่น และกลไกการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยคณะกรรมการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน เพื่อสร้างโอกาสแก่ชุมชน ในการมีส่วนร่วมพัฒนาทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างการมีส่วนร่วมจากกิจกรรมพัฒนาศักยภาพบุคลากร การศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวตัวอย่าง เพื่อเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว และการทดลองนำเที่ยวในชุมชน (นิคม, 2544; ทิพย์พาพร, 2556) เป็นแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพ และองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวในตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- 2) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

อุปกรณ์และวิธีการ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (participatory action research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยใช้การสังเกต (observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (focus group) เพื่อระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเรือน ประธานและสมาชิกกลุ่มอาชีพในพื้นที่ศึกษา เช่น กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ กลุ่มอาหาร กลุ่มแม่บ้าน เยาวชนในชมรมอนุรักษ์จักรยาน และพระภิกษุประจำวัดในชุมชน โดยศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมและความต้องการของชุมชนต่อการท่องเที่ยว การรวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรม สังคม และวิถีชีวิต ประวัติความเป็นมาของชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลนำเสนอประกอบการท่องเที่ยวในชุมชน

ขั้นตอนของการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวใช้เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2550) เพื่อกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ โดยนักวิจัยและคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน เป็นผู้ประเมินตามคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ประกอบกับการใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวภายนอกที่เข้ามาร่วมประเมินการบริหารจัดการท่องเที่ยว

โดยชุมชน 20 ชุด และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอาสาสมัครเพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน 38 ชุด รวม 58 ชุด แบบสอบถามมีค่าลำดับ โดยใช้เกณฑ์คะแนนของ Likert Scale เกณฑ์ 1-5 ตามลำดับ แล้วนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย (mean) และแปรผลตามช่วงคะแนนโดยการหาค่าพิสัย (range) เพื่ออภิปรายผล

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ได้ดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

- 1) การรวบรวมข้อมูลด้านปฐภูมิและทิวภูมิเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน แหล่งโบราณคดี แหล่งหัตถกรรม ศาสนสถาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ นำมาจัดทำเป็นข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวในชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

- 2) การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน โดยการประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ และคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มจากอาสาสมัครที่มาจาก 8 หมู่บ้าน ประกอบด้วยพระสงฆ์จากวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว ประธานและสมาชิกกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ กลุ่มอาหาร กลุ่มแม่บ้าน รวมทั้งประธานและเยาวชนในชมรมอนุรักษ์จักรยาน และผู้สนใจในชุมชน รวม 39 คน

- 3) กิจกรรมพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน ด้วยการศึกษาดูงาน ด้วยการศึกษาดูงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนมีส่วนร่วม ที่บ้านป่าเปา จังหวัดลำพูน เพื่อค้นหาด้านการวางแผน การบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยวิทยากรจากภายนอกเป็นเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่คณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน

- 4) กิจกรรมการประชุมระดมสมอง (brain storm) เพื่อวางนโยบาย แผนการปฏิบัติงาน กำหนดทิศทางการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ การดำเนินงานโดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน เพื่อฝึกประสบการณ์และการ

เรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
ในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน

5) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน
โดยการระดมความคิดจากคณะกรรมการการท่องเที่ยว
ตำบลบ้านเรือน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ตามแผนการดำเนินงาน
ตั้งแต่ผลจากการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การประชุม
ระดมสมองในแต่ละครั้ง การปฏิบัติงานตามแผนการ
ดำเนินงานทุกระยะ ทั้งการประเมินจากภายในและ
ภายนอก

การวิเคราะห์และเผยแพร่ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม
ย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน
ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) (สถาบันวิจัย
สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549) ตรวจสอบความถูก
ต้องของข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชน และนักวิจัย นักวิชาการ เพื่อ
จัดทำข้อมูลการท่องเที่ยว จัดโปรแกรม และเส้นทาง
การท่องเที่ยวภายในชุมชน นำผลการประเมินศักยภาพแหล่ง
ท่องเที่ยวในชุมชนทั้ง 7 แหล่ง พร้อมรายละเอียดและ
ข้อเสนอแนะในการพัฒนา พร้อมเสนอแผนการพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยว และโครงข่ายการท่องเที่ยวต่อหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชน จัดการเผยแพร่
ผลการศึกษาเพื่อประชาสัมพันธ์ และสร้างเครือข่ายใน
ลักษณะบูรณาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน ตลอดจน
เตรียมความพร้อมแก่คณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบล
บ้านเรือนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้

ผลการศึกษา

1. ศักยภาพ และองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

การศึกษาศักยภาพและองค์ความรู้ด้าน
ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในตำบล
บ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เก็บรวบรวม
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน การศึกษาแหล่ง
โบราณสถาน ประวัติศาสตร์ชุมชน แหล่งโบราณคดี แหล่ง

หัตถกรรม ศาสนสถาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าประวัติ
และวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวในชุมชน
ได้แก่ มุขปาฐะตำนานของชาติพันธุ์มอญและยองที่เกี่ยวข้อง
กับแหล่งโบราณสถาน ประเพณี วัฒนธรรม ที่เชื่อมโยง
สัมพันธ์กับกำเนิดของพระนางจามเทวีปฐมกษัตริย์แห่งเมือง
หริภุญไชย ความเชื่อเรื่องการสืบเชื้อสายมอญและเป็นมอญ
กลุ่มสุดท้ายในจังหวัดลำพูน โดยใช้เนื้อเรื่องในตำนาน
อธิบายลักษณะภูมิประเทศของชุมชน เช่น ตำนานเนินแม่ม้าย
คุ้มเศรษฐีอินตา เกาะกลาง กิจกรรมที่ส่งเสริมความเชื่อ และ
ความศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวยองโดยมีวัดบ้านเหล่า
พระเจ้าตาเขียวเป็นศูนย์กลาง การสืบทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมของชาวยองและด้านอาหารของ
กลุ่มชาติพันธุ์มอญ

การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเตรียม
ความพร้อมให้กับชุมชนสำหรับการจัดการท่องเที่ยว นักวิจัย
ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวตาม
มาตรฐานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แบ่งออกได้
3 องค์ประกอบ ดังนี้

1) ศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว
ประกอบด้วย คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ศักยภาพทาง
กายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2) ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว
ประกอบด้วยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและ
โครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัย
ภายนอกและภายในชุมชน

3) การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การจัดการ
ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว การจัดการและด้านการ
ท่องเที่ยว

จากรายละเอียดของเกณฑ์การประเมินได้ปรับปรุง
จากองค์ประกอบทั้ง 3 โดยนักวิจัยและคณะกรรมการการ
ท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน เป็นผู้ประเมินตามคู่มือการ
ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม
ประกอบกับจัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจของ
นักท่องเที่ยวภายนอกที่เข้าร่วมประเมินการบริหารจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชน 20 ชุด และแบบสอบถามความพึงพอใจ
ของนักท่องเที่ยวอาสาสมัครเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว
ของชุมชน จำนวน 38 ชุด แบบสอบถามมีค่าลำดับคะแนน
ของ Likert Scale คะแนน 1-5 ตามลำดับ แล้วนำคะแนนมา

หาค่าเฉลี่ย (mean) และแปรผลตามช่วงคะแนนโดยการหาค่าพิสัย (range) การสรุปผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดย 1) การให้คะแนนของคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน และ 2) หาค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามระดับความพึงพอใจของทั้งนักท่องเที่ยวภายนอกและนักท่องเที่ยวอาสาสมัครภายในชุมชนที่เข้าร่วมประเมินการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวม 58 ชุด มีระดับการประเมินศักยภาพตามตารางที่ 1

จากผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่งในชุมชน ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ด้านเกษตร ด้านอาหารและงานหัตถกรรม ด้านประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ สรุปผลการประเมินได้ว่าองค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ประกอบไปด้วยคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรมสูง ได้แก่ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว แหล่งโบราณสถานวัดเกาะกลาง แหล่งหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือ (ดังภาพที่ 1) เนื่องจากสะท้อนถึงความเป็นท้องถิ่นที่มีการสืบทอดไม่สูญหาย และสามารถพัฒนาศักยภาพทุกด้านได้ หากพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพมีบรรยากาศในการสร้างให้เกิดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม สะอาดและปลอดภัย องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ประกอบด้วยศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน การพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอกและภายในชุมชน แหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย เนื่องจากมีเส้นทางสัญจรที่สะดวก (ภาพที่ 2) บางแห่งมีความแคบและคดเคี้ยวเนื่องจากเป็นเส้นทางภายในหมู่บ้าน การเข้าชมที่เหมาะสมคือการใช้จักรยาน (ภาพที่ 3) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียวมีศักยภาพอยู่ในระดับดีมาก เนื่องจากเป็นวัดที่มีผู้คนเดินทางมาสักการะพระเจ้าตาเขียว และจัดกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่นเดียวกับแหล่งโบราณสถานวัดเกาะกลาง แหล่งหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือที่มีศักยภาพอยู่ในระดับดีมาก เนื่องจากได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานในภาครัฐให้การสนับสนุนและร่วมพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วยการ

จัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว การจัดการด้านการท่องเที่ยวพบว่าวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว แหล่งหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือได้รับการสนับสนุนและยอมรับจากชุมชนโดยรอบ ในการให้ความสำคัญและเป็นสถานที่ที่มีความภูมิใจ และแนะนำให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม ในด้านผู้ประกอบการและเจ้าของพื้นที่ได้ให้การต้อนรับผู้มาเยือนเป็นอย่างดี ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีศักยภาพอยู่ในระดับพอใช้เนื่องจากยังไม่มีการให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนที่ไม่ได้นัดหมาย เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ป้ายบอกทาง ป้ายให้ความรู้ ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนา และประสานความร่วมมือมายังชุมชนโดยเร่งด่วน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี คือ วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว แหล่งโบราณสถานวัดเกาะกลาง และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม ซึ่งเป็นที่รู้จักมาก่อนแล้ว ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อความสะดวกของการจัดการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม คือ พื้นที่เกษตรที่แสดงถึงวิถีชีวิต การประกอบอาชีพและสภาพเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งการทำนา ทำสวน การประกอบอาหารประจำท้องถิ่น ที่นำเสนอภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมการเกษตรชุมชนได้อย่างชัดเจน รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งมีความโดดเด่นและสำคัญ เช่น การบวงสรวง พระนางจามเทวีของชาวมอญ การฟ้อนผี เพื่อบูชาบรรพบุรุษและเป็นการรวมญาติ พี่น้องให้มาพบปะกันในอธิปไตย

ส่วนการสำรวจพื้นที่วิจัยในพื้นที่ 8 หมู่บ้าน ตำบลบ้านเรือน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน พบว่าเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยระบุตำแหน่งที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 7 แห่ง เส้นทางประมาณ 5.30 กิโลเมตร และระยะเวลาในการเดินทางโดยรวมพร้อมการทำกิจกรรมประมาณครึ่งวันถึงหนึ่งวัน

สำหรับคู่มือแหล่งท่องเที่ยวในตำบลบ้านเรือน ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้มีคณาจารย์และผู้สนใจในการอธิบายแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งนำมาศึกษา และเพื่อจัดทำข้อมูลการท่องเที่ยวในชุมชน การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนและระหว่างชุมชน

Figure 1 Major tourist attractions in Tambon Ban Ruean, Ban Lao Phra Chao Ta Kiaw temple, Koh Klang temple archeological site, rice field at Ban Bo Khao, Mon-style fermented rice vermicelli production, hand weaving of cotton fabric, handicraft products, puffed and crisped rice taco making at Ban Nong Du

Table 1 The potential of tourist attractions in Tambon Ban Ruean

Indicators \ Attractions	Wat Ban Rao Phra Jao Ta Kiew	Wat Kor Klang historical area	Farming area at Ban Ruean	A local cotton hand weaving place	A local ethnic (Mom) noodle making place	A local rice crispy making place	A spirit house of the community
1. Potentials in attracting visitors	★★★★	★★★★	★★★	★★★★	★★★	★★★★	★★★★
2. Potentials in accommodating tourism activities	★★★★	★★★	★★	★★★★	★★★★	★★	★★
3. Management and administration	★★★	★★	★★	★★★★	★★	★★	★★

Score range 4.21-5.00 very high

Score range 3.41-4.20 high

Score range 2.61-3.40 medium

Score range 1.81-2.60 low

Score range 1.00-1.80 very low

Status ★★★★★ excellent

Status ★★★★ very good

Status ★★★ good

Status ★★ fair

Status ★ improvements needed

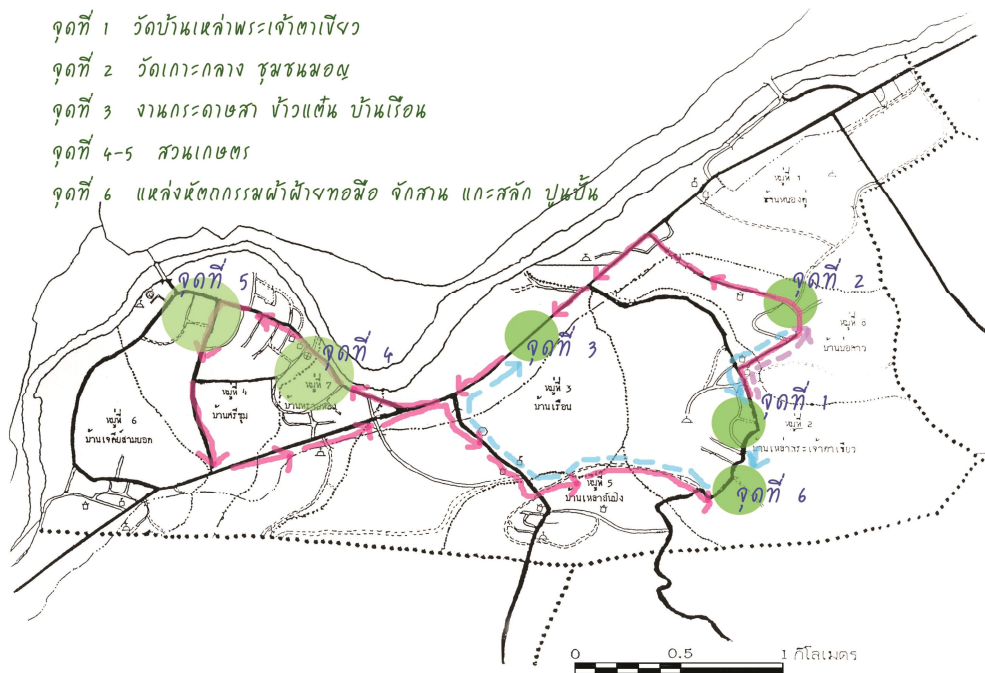

Figure 2 Tour routes and location of various tourist attractions for tourism management under the theme of travel for health and reducing global warming by exploring the way of life and cultures of Mon and Yong ethnic groups

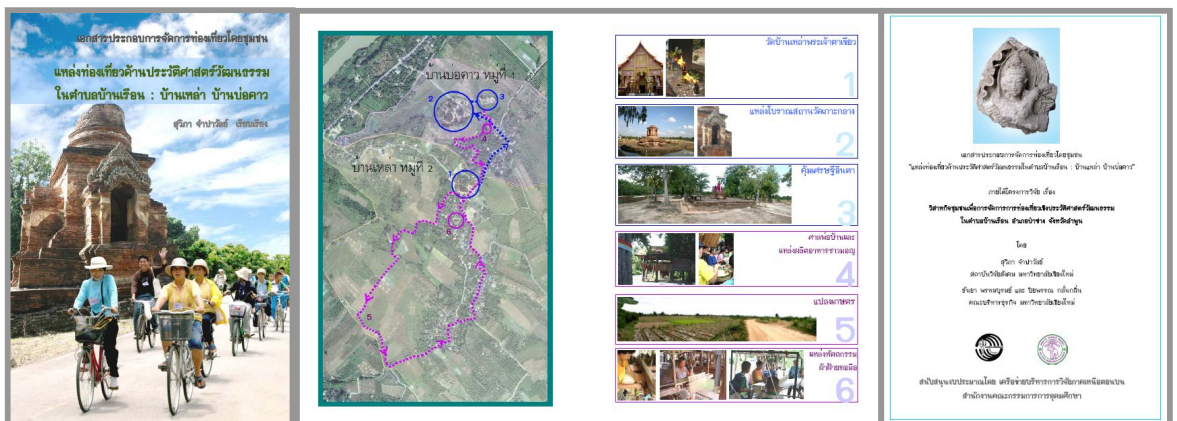

Figure 3 Document on Tambon Ban Ruean tourism management prepared by the present research project for public information and for use as reference in visiting tourist attractions in Tambon Ban Ruean, Pasang District, Lamphun Province

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

นักวิจัยและคณะกรรมการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือนร่วมสำรวจปัญหา ความต้องการ ความพร้อม และแก้ไขปัญหาของชุมชนผ่านกระบวนการวิจัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่าโดยภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวน้อย เนื่องจากขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว และเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ในการบริหารจัดการโดยหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนไม่เห็นความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม และสามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวได้ต่อไปในอนาคต เป็นไปตามแนวทางที่มีทฤษฎี หลักการ และผลการปฏิบัติงานตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนงานโครงการ จากผลการปฏิบัติงาน พบว่ากระบวนการดังกล่าวจะเกิดประสิทธิภาพในชุมชนที่มีปัญหาและทุกฝ่ายเห็นว่าการแก้ไขปัญหาเป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างเร่งด่วน

ผลการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างองค์กร พัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อเป็นกลไกในการจัดการท่องเที่ยวแบบครบวงจร โดยชุมชนมีส่วนร่วม ได้ดำเนินการตามแผนและมีผลการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม

1) การรวบรวมข้อมูลด้านปฐภูมิและทิวภูมิเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยการศึกษาเอกสาร สำรองแหล่งโบราณสถานวัดเกาะกลาง วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว แหล่งหัตถกรรม แหล่งผลิตอาหารที่มีเอกลักษณ์ของตำบลบ้านเรือน รวมถึงหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาข้อมูลเกิดการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการเพื่อความถูกต้องและชัดเจนเกี่ยวกับข้อมูลด้านวิชาการ ณ ช่วงเวลานั้น

2) การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน โดยการประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ และคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คนในชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ร้านค้า กลุ่มอาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน เช่น องค์การบริหารส่วน

จังหวัดลำพูน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเรือน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูนโดยได้ทราบนโยบายด้านการจัดการท่องเที่ยวในตำบลบ้านเรือนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทราบทัศนคติของคนในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทราบศักยภาพและความพร้อมของคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตจากการจัดโครงการ กิจกรรม ของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการจัดงานในชุมชน สามารถแบ่งคนได้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 มีส่วนร่วมมาก เป็นกลุ่มที่มีการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดีและสม่ำเสมอ มีประสบการณ์ในการทำงาน มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจในบริบทของสังคม รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ต้องการพัฒนา มีความรับผิดชอบสูง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน แกนนำหมู่บ้าน ประธานชมรม ผู้ประกอบการด้านอาหาร และงานหัตถกรรมในชุมชน

กลุ่มที่ 2 มีส่วนร่วมปานกลาง เป็นกลุ่มที่สละเวลาในการร่วมกิจกรรมส่วนรวมได้บ้างโอกาส ไม่สม่ำเสมอ สามารถเข้าร่วมประชุม รับฟัง และเสนอข้อคิดเห็นได้บ้าง แต่ไม่สามารถร่วมปฏิบัติพัฒนาได้อย่างเต็มที่

กลุ่มที่ 3 มีส่วนร่วมน้อย เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวมได้ เนื่องจากไม่มีเวลา หรืออยู่ต่างถิ่น รับรู้ข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นคนกลุ่มใหญ่ในชุมชน

จากการจัดประชุมกลุ่มย่อยด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนพบว่าคนในชุมชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเพื่อแสดงความพร้อมและเตรียมการพัฒนาจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และได้กลุ่มแนวร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชนจัดตั้งเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือนจากคนในชุมชนที่ประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจร้านอาหาร ของที่ระลึก ช่างฝีมือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 39 คน ร่วมกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ติดต่อประสานงานและการดำเนินงานกับผู้นำชุมชน ได้เครือข่ายและแนวคิดของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ มีการประสานงาน แบ่งหน้าที่ ร่วมกันพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ครบวงจร

3) การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน ด้วยกิจกรรมการศึกษาดูงานของคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน ณ เวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่ (ภาพที่ 4 และ 5) ที่มีการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และบ้านทาปาเปา จังหวัดลำพูน ที่มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมทำให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือนเกิดประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับระบบการจัดการท่องเที่ยว เกิดการเปรียบเทียบ ข้อดี ข้อเสีย และการพัฒนานตนเองได้ กิจกรรมการจัดฝึกอบรม ด้านการวางแผนการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยวิทยากรจากภายนอกแก่คนในชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว แบบครบวงจร รวมทั้งการจัดการผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ตามหัวข้อ การเป็นเจ้าของที่ดี จิตวิทยาการให้บริการ กฎระเบียบการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพในการจัดการท่องเที่ยว การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และหัตถกรรม พร้อมจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อให้คนในชุมชนได้ทดลองปฏิบัติการวางแผนการจัดการและแผนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ โดยแบ่งกลุ่ม เช่น กลุ่มที่พักและอาหาร กลุ่มนันทนาการ กลุ่มการแสดง เป็นต้น โดยกิจกรรมทั้งหมดเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่คณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน

4) การปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ด้วยกิจกรรมการประชุมระดมสมอง (brain storm) เพื่อวางนโยบาย แผนการปฏิบัติงาน กำหนดทิศทางในการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ผลจากการจัดกิจกรรมได้ผลผลิต คือ เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน จัดเส้นทางในลักษณะ Loop กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว การเดินทางไปตามจุด เพื่อกำหนดระยะทางและเวลาได้ เส้นทางท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์ 1 เส้นทาง เพื่อทดลองการนำเที่ยว และนำเสนอเป็นเส้นทางร่วมในการจัดการท่องเที่ยวระดับจังหวัดและระดับภาคต่อไป (ภาพที่ 6 และ 7)

การประชุมระดมสมองเพื่อพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ โดยการประเมินศักยภาพแหล่ง

ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนก่อนจัดการท่องเที่ยว และเป็นข้อเสนอแนะแก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีโดยนักวิจัยสำรวจเส้นทาง แหล่งท่องเที่ยว

การเตรียมปฏิบัติการตามแผน และการดำเนินการ โดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน เพื่อฝึกประสบการณ์การท่องเที่ยวและการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ด้วยการทดลองปฏิบัติการนำเที่ยวแบบครบวงจร จากนักท่องเที่ยวอาสาสมัครในชุมชน โดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามฝ่าย เชิญชวนนักท่องเที่ยวอาสาสมัครจากภายในชุมชนร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว และตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยว พร้อมการสุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวจากภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถานวัดเกาะกลาง เพื่อประเมินความพึงพอใจและความต้องการการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อนำผลการประเมินความพึงพอใจและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเสนอแก่คณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน ผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ได้รับทราบระดับความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรม การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อพัฒนาปรับปรุงให้พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวจากภายนอก เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

การฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้อนรับนักท่องเที่ยวจากภายนอก เป็นการพัฒนาศักยภาพในชุมชน โดยมีวิทยากรเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี มัคคุเทศก์ด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ให้ความรู้ด้านบุคลิกภาพ การเป็นเจ้าภาพที่ดี การบอกเล่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนอย่างถูกต้องและน่าสนใจเยาวชนและบุคลากรในชุมชนได้รับความรู้และพัฒนาเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี และมีเนื้อหาความรู้ในชุมชนที่นำเสนอแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างน่าสนใจ

กิจกรรมการทดลองปฏิบัติการนำเที่ยวแบบครบวงจร โดยมีนักท่องเที่ยวอาสาสมัครทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาจากภายนอกชุมชน ซึ่งคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามฝ่ายเชิญชวนนักท่องเที่ยวอาสาสมัครทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจากภายนอกชุมชนร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวและรับฟังข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวรายบุคคล สรุปผลการประเมิน เพื่อนำไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

5) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน โดยการระดมความคิดจากคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกกระยะเวลาการดำเนินงาน ตั้งแต่ผลจากการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การประชุมระดมสมองในแต่ละครั้ง การปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานทุกกระยะ ทั้งการประเมินจากภายในและภายนอก เพื่อนำผลการประเมินไปแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานและสำหรับการวางแผนพัฒนาต่อไปในอนาคต

การส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

การเสนอศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนแก่คนในชุมชนได้กระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจ ความเป็นเจ้าของ ร่วมกับการให้ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อรวบรวมกลุ่มคนที่มีศักยภาพในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และผู้มีจิตอาสาจัดตั้งเป็นคณะกรรมการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือนให้ชุมชนนำการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยการจัดกิจกรรมสำรวจ สืบค้น ข้อมูลเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ชุมชนที่เล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนเป็นมุขปาฐะเกี่ยวกับกำเนิดของชุมชนความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือภูมิลำเนาถิ่นกับแหล่งโบราณสถาน การดำเนินชีวิตประเพณี พิธีกรรมที่สำคัญในชุมชน การอนุรักษ์และสร้างชุมชนให้มีคุณค่าในสายตาของผู้มาเยือน จากการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมด้วยการยกระดับทางศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้ที่มีส่วนได้เสียกับการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่าการจัดการท่องเที่ยวโดย

มีส่วนร่วมของชุมชน เป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้ ควรเริ่มให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ เช่น การรวมกลุ่มของสมาชิก ในการสร้างรายได้และการปันผลจากกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยวโดยจักรยาน การขายของฝาก ของที่ระลึก อาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งมีความต้องการขั้นพื้นฐาน กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจัดเฉพาะวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ เป็นการท่องเที่ยวแบบครึ่งวันหรือหนึ่งวัน ที่เน้นการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมีแหล่งโบราณสถาน พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ งานหัตถกรรมและอาหารที่มีเอกลักษณ์ เป็นสิ่งดึงดูด โดยการประชาสัมพันธ์ให้คนเข้าร่วมและจัดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการบริหารจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสมทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีเอกลักษณ์และความภาคภูมิใจของคนในชุมชนร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลสู่ความสามัคคี เกิดเป็นการระดมองค์ความรู้เป็นภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่สามารถนำมาใช้เป็นประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา วิฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ และสามารถสร้างเป็นมรดกทางคุณค่าส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลาน เพื่อเป็นกลไกการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้

จากการดำเนินงานของคณะกรรมการการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือนสามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ในการจัดทำรายงานการวิจัยและเผยแพร่ผลงานการศึกษาเพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่มีส่วนร่วมและงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผลงานโครงการให้ขยายออกไปในวงกว้าง นักวิจัยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน โดยคาดหวังให้เกิดการบูรณาการร่วมกันในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไปได้เสนอแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และโครงข่ายการท่องเที่ยวต่อหน่วยงานที่มีศักยภาพในการพัฒนาได้

Figure 4 Tambon Ban Ruean tourism committee working to implement participatory tourism activities

Figure 5 Tambon Ban Ruean tourism committee's visits to tourist attractions in Wiang Kum Kam, Chiang Mai province and Ban Tha Pa Pao, Lamphun province

Figure 6 Brainstorming meeting to determine the activities for comprehensive tourism management in the community

Figure 7 Training activities to produce local junior tour guides for leading the tour to seven tourist attractions in the community

สรุป

จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า ตำบลบ้านเรือน มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีศักยภาพและทรัพยากรด้าน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมชุมชน มีกลุ่มชาติพันธุ์มอญและ ยองที่มีอัตลักษณ์ด้านภูมิปัญญา ประเพณี พิธีกรรม เป็น พื้นที่ที่มีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ตามทฤษฎีที่เกี่ยวกับการ แสงหาอดีต หรือการโหยหาอดีต (nostalgia) ดังนั้นแหล่ง โบราณสถาน ประเพณี วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติ พันธุ์มอญและยองในตำบลบ้านเรือน เป็นทุนทางสังคมของ ชุมชนที่สามารถพัฒนาเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในเชิงการ อนุรักษ์ การสร้างคุณค่าทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของ ท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ด้วยการจัดการท่องเที่ยวอย่างรู้ คุณค่า ไม่นำรูปแบบการท่องเที่ยวแบบมวลชนเข้ามาสู่ ท้องถิ่น เนื่องจากจะเป็นการขับคนในท้องถิ่นออกไป ทำให้ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนจะถูกผลัก ออกไปเป็นเพียงความทรงจำในอดีตเท่านั้น ส่วนการศึกษา และบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวน้อยพบว่าประชาชนในชุมชน โดยภาพรวมชุมชน ยังไม่เกิดความตระหนักในการพัฒนา ส่วนหนึ่งเกิดจาก สภาพสังคมที่ใกล้ชิดกับสังคมเมือง ชุมชนขาดความ เข้มแข็งทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความต้องการฟื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ที่เชื่อว่าสืบเชื้อ สายมาแต่สมัยทวารวดี เพื่อเป็นการอนุรักษ์และการ สืบทอดแก่นขนานรุ่นหลัง โดยเริ่มจากการฟื้นฟูศิลปะการแสดง การฟ้อนมอญ วงปี่พาทย์มอญ สู่เยาวชนชาติพันธุ์มอญ บ้านหนองคู บ้านบ่อควา รวมทั้งเยาวชนที่สนใจในบริเวณ ใกล้เคียงผลสัมฤทธิ์ ของงานวิจัยนี้โดยภาพรวม คือ การ สนับสนุนให้ชุมชนรวมตัวกันเป็นคณะกรรมการท่องเที่ยว ตำบลบ้านเรือนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนา ศักยภาพของบุคลากรในการบริหารจัดการท่องเที่ยว การ สร้างความตระหนักในการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่ง เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญและยอง เพื่อสร้าง ความเข้มแข็งแก่ชุมชน เพื่อสร้างความโดดเด่นของแหล่ง

ท่องเที่ยวชุมชนและสร้างมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยว เพื่อ สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549. จำนวนผู้เยี่ยมเยือน จำแนกตามจำนวนครั้งในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จังหวัดนี้ในรอบ 1 ปี ปี 2549. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://www2.tat.or.th/stat/download/tst/503/profile49> (Lamphun).xls (12 ธันวาคม 2556).
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. 2546. การวางแผนและพัฒนาตลาดการ ท่องเที่ยว. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ทิพย์พาพร มหาสินไพศาล. 2556. การพัฒนาแผนการ สื่อสารเชิงบูรณาการเพื่อรณรงค์ การท่องเที่ยว ชุมชนบ้านหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(2): 31-40.
- นิคม จารุมณี. 2544. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- ปิ่นเพชร จำปา. 2545. วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. 2394-2544. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เพ็ญสุภา สุขดตะ ใจอินทร์. 2550. กลุ่มโบราณสถานเวียงเกาะ กลาง. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การประยุกต์ใช้เอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้านนาเพื่อการจัดการท่องเที่ยว: ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน, ลำพูน.
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2549. สำรวจ งานศึกษาว่าด้วย “ผลกระทบทางสังคมจากการ ท่องเที่ยว”. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา. 2550. คู่มือการประเมินมาตรฐาน คุณภาพแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://www.tourism.go.th/home/details/11/7/215> (12 ธันวาคม 2556).